

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК [33:34]:[338.48](477)

Дубовіч І.А.кандидат географічних наук,
доцент кафедри екологічної економіки
Національного лісотехнічного університету України**Сенета З.Я.**магістр
Національного лісотехнічного університету України

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

У статті звернено увагу на сучасні проблеми економіко-правового регулювання сільського зеленого туризму в Україні. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення сільського зеленого туризму в Україні. Наведено трактування сутності термінів «туризм» та «сільський зелений туризм». Розглянуто необхідність розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Зазначено роль Співки сільського зеленого туризму в Україні у функціонуванні, плануванні, розвитку сфери сільського зеленого туризму та зростанні туристичного іміджу України на національному та міжнародному рівнях. Обґрунтовано необхідність прийняття Закону України «Про сільський зелений туризм». Розглянуто соціально-економічне значення розвитку сільського зеленого туризму. Запропоновано економіко-правові заходи, необхідні для ефективного розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Ключові слова: сільський зелений туризм, туризм, економіко-правове регулювання сільського зеленого туризму, туристична діяльність, сталий розвиток, сільська садиба, Співка сільського зеленого туризму України.

В статье обращено внимание на современные проблемы экономико-правового регулирования сельского зеленого туризма в Украине. Проанализировано нормативно-правовое обеспечение сельского зеленого туризма в Украине. Приведены трактовки сущности терминов «туризм» и «сельский зеленый туризм». Рассмотрена необходимость развития сельского зеленого туризма в Украине. Указана роль Союза сельского зеленого туризма в Украине в функционировании, планировании, развитии сферы сельского зеленого туризма и росте туристического имиджа Украины на национальном и международном уровне. Обоснована необходимость принятия Закона Украины «О сельском зеленом туризме». Рассмотрено социально-экономическое значение развития сельского зеленого туризма. Предложены экономико-правовые меры, необходимы для эффективного развития сельского зеленого туризма в Украине.

Ключевые слова: сельский зеленый туризм, туризм, экономико-правовое регулирование сельского зеленого туризма, туристическая деятельность, устойчивое развитие, сельская усадьба, Союз сельского зеленого туризма Украины.

Постановка проблеми. Перспективний розвиток сільського зеленого туризму зумовлює необхідність чіткого економіко-правового регулювання цієї сфери. Відсутність належної державної політики та системи нормативно-правового забезпечення сільського зеленого туризму перешкоджають розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Пасивна політика у цій сфері туризму позбавляє населення українських сіл можливостей реалізації одного із перспективних напрямів соціально-економічного розвитку в сільській місцевості. Розвиток сільського зеленого туризму на макрорівні відкри-

ває нові можливості не тільки для цієї туристичної галузі, але й для економіки України загалом. Нині на законодавчому рівні не визначено статус господарів гостинних садиб, які приймають на відпочинок туристів, а також немає однозначного підходу щодо трактування сутності сільського зеленого туризму і взаємозв'язку між окремими поняттями та категоріями цієї сфери. Дослідження економіко-правового регулювання сільського зеленого туризму спрямоване на пошук нових напрямів розвитку з метою максимального задоволення потреб споживачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Окремі аспекти економіко-правового регулювання сільського зеленого туризму та пошук шляхів вирішення наявних проблем у цій сфері висвітлено у наукових працях учених Ю.В. Алексеевої, В.Д. Бакуменка, О.О. Білоус, І.В. Валентюк, Ю.В. Вишневіської, М.І. Габи, Д.Г. Дармостука, Н.Й. Коніщевої, О.Б. Коротич, М.М. Костриці, Ю.О. Куца, О.Ю. Лебединської, В.І. Лугового, О.Ю. Оболенського, М.І. Пірен, Є.В. Ромата, Т.І. Ткаченко, М.М. Туріянської, І.В. Черниш, А.О. Чечель та ін.

Однак, зважаючи на актуальність розвитку сільського зеленого туризму в Україні, виникає необхідність у більш глибокому дослідженні сучасних проблем економіко-правового регулювання цього виду туризму як одного з перспективних та високоприбуткових напрямів соціально-економічного розвитку України та зростання національного туристичного іміджу на міжнародному рівні.

Мета статті – вивчення сучасних проблем економіко-правового регулювання сільського зеленого туризму та визначення шляхів, спрямованих на розвиток сільського зеленого туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сьогодні невід'ємним складником туристичного бізнесу в Україні є розвиток сільського зеленого туризму, що дає можливість вирішити питання щодо стабілізації еколого-економічної ситуації в країні, забезпечити належний рівень та якість життя сільського населення, а також відповідний соціально-економічний розвиток сільських населених пунктів. Успіхи розвитку сільського зеленого туризму залежать від економіко-правового регулювання та розподілу повноважень і відповідальності між органами влади й управління у цій сфері [1].

В Україні туризм є одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури. Держава створює умови для туристичної діяльності, здійснення якої базується на чіткій економіко-правовій основі. Зазначимо, що Конституція України (ст. 45) гарантує право на відпочинок для всіх громадян України. У ст. 50 Конституції України звернено увагу на те, що кожен громадянин має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [2].

Закон України «Про туризм» (від 18.11.2003 р.) [3] є основним документом, що регулює здійснення туристичної діяльності в Україні. Цей Закон регулює загально-правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України у сфері туризму. У ньому встановлені вимоги щодо раціонального використання туристичних ресурсів та

звернено увагу на відносини, що пов'язані з організацією і здійсненням туристичної діяльності на території України.

У розділі I Закону України «Про туризм» зазначено, що «туризм – це тимчасовий виїзд особи з місця проживання в пізнавальних, оздоровчих, професійних, ділових та інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності у місці, куди особа ненадовго від'їжджає» [3].

На законодавчому рівні закріплені основні цілі державного регулювання в галузі туризму до яких належать:

1) забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, відновлення і зміцнення здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав;

2) безпека туризму, захист прав та законних інтересів туристів, інших суб'єктів туристичної діяльності та їх об'єднань, прав та законних інтересів власників або користувачів земельних ділянок, будівель та споруд;

3) збереження цілісності туристичних ресурсів України, їх національне використання, охорона культурної спадщини та довкілля, врахування державних і громадських інтересів під час планування та забудови територій;

4) створення сприятливих умов для розвитку індустрії туризму, підтримка пріоритетних напрямів туристичної діяльності [4, с. 237].

Зазначимо, що Закон України «Про туризм» регулює туристичну діяльність загалом, але в цьому законі не звернено увагу на особливості окремих напрямів туризму, у т.ч. сільського зеленого туризму. Саме тому для належного економіко-правового регулювання сільського зеленого туризму необхідно прийняти відповідний закон.

Сьогодні існує проект Закону України «Про сільський зелений туризм» [5], розроблений Спілкою сільського зеленого туризму в Україні. Але він досі не прийнятий. У цьому проекті Закону визначені загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі сільського зеленого туризму. У законопроекті також сформульовані напрями державної політики та способи і принципи державного регулювання у сфері сільського зеленого туризму, програми розвитку цього виду туризму в Україні та визначено права й обов'язки суб'єктів діяльності у сфері сільського зеленого туризму [5].

У проекті Закону «Про сільський зелений туризм» зазначено, що «сільський зелений туризм – це відпочинковий вид туризму, що передбачає тимчасове перебування туристів у сільській місцевості (селі) та отримання ними послуг сільського зеленого туризму» [5].

Необхідність розвитку сільського зеленого туризму в Україні визначається такими чинниками:

- зростаючим попитом мешканців українських міст та іноземців на відпочинок у сільській місцевості;
- унікальною історико-етнографічною спадщиною українських сіл;
- багатими рекреаційними ресурсами;
- екологічною чистотою сільської місцевості;
- відносно вільним сільським житловим фондом для прийому туристів;
- наявністю вільних трудових ресурсів для обслуговування туристів;
- традиційною гостинністю господарів та доступною ціною за відпочинок;
- можливістю надання комплексу додаткових послуг з екскурсій, риболовлі, збирання ягід і грибів, катання на конях тощо [6, с. 183].

Значну роль у плануванні та функціонуванні розвитку сільського зеленого туризму відіграє громадська організація «Спілка сільського зеленого туризму в Україні», яка діє на підставі Конституції України та інших нормативно-правових актів.

Мета Спілки – об'єднати господарів садиб і туристів на найпотужніших комунікаційних та маркетингових платформах, створити туристам привабливу та якісну альтернативу під час вибору відпочинку у вигляді сільського зеленого туризму та допомогти господарям садиб досягти сталого розвитку. Візія Спілки – впроваджувати перехід від роз'єднаних садиб до кластерів сільського зеленого туризму в Укра-

їні. Стати учасником зеленої та агротуристичної ЕкоСистем. Формування і підтримка відповідного середовища, яке дасть можливість покращити добробут сільського населення та якість життя за рахунок диверсифікації господарської діяльності, повніше використання та збереження природного та історико-культурного потенціалу сільської місцевості. Спілкою у співпраці з науковцями і державними органами управління розпочато роботу над Програмою розвитку сільського зеленого туризму в Україні [7].

Основні нормативно-правові акти, що регулюють сьогодні сільський зелений туризм в Україні, подано в таблиці 1.

Окремі аспекти діяльності у сфері сільського зеленого туризму регулюються такими нормативно-правовими актами: Цивільним кодексом України (від 16 січня 2003 р.), Господарським кодексом України (від 16 січня 2003 р.), Податковим кодексом України (від 2 грудня 2010 р.), Законом України «Про туризм» (від 15 вересня 1995 р.), Законом України «Про зайнятість населення» (від 5 липня 2012 р.), Законом України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» (від 17 червня 2004 р.), Законом України «Про фермерське господарство» (від 19 червня 2003 р.), Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (від 15 травня 2003 р.), Законом України «Про захист прав споживачів» (від 12 травня 1991 р.), Законом України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» (від 23 грудня 1997 р.), Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження

Таблиця 1

Нормативно-правові акти, що регулюють питання розвитку сільського зеленого туризму в Україні [8, с. 51]

Назва нормативно-правового акта	Вид нормативного документа	Основні питання, які регламентує нормативно-правовий акт
«Про особисте селянське господарство» (від 15.05.2003 р.)	Закон України	Визначає право особистих селянських господарств здійснювати господарську діяльність у сфері сільського зеленого туризму
«Про Основні засади розвитку соціальної сфери села» (від 20.12.2000 р.)	Указ Президента України	Визначено напрями державної політики залучення приватного сектора в сільській місцевості до туристично-рекреаційної діяльності та підсобної діяльності у сфері сільського зеленого туризму
«Про затвердження плану заходів Мінагрополітики України щодо розвитку сільського зеленого туризму на період до 2015 року» (від 18.01.2013 р.)	Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України	Визначає основні заходи щодо розвитку сільського зеленого туризму з метою активізації підприємницької діяльності на сільських територіях у сфері сільського зеленого туризму
«Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» (від 19.09.2007 р.)	Постанова Кабінету міністрів України	Визначає основні заходи щодо розвитку аграрного сектору в економіці України

порядку надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)» (від 15 березня 2006 р.) та іншими нормативно-правовими актами.

В Україні фізичні особи, які здійснюють діяльність у сфері сільського зеленого туризму, оподатковуються податком із доходів фізичних осіб на загальних підставах у порядку, передбаченому розділом IV Податкового кодексу України, за ставкою 18% від бази оподаткування. За українськими законами, надавати послуги у сфері сільського зеленого туризму можуть як фізичні особи-підприємці, так і фізичні особи, які не є суб'єктами підприємницької діяльності. Фізичні особи – власники або орендарі індивідуальних засобів розміщення – зобов'язані подавати у визначений законодавством строк органу податкової служби декларацію за встановленою формою про дохід, отриманий від надання таких послуг, вести книгу реєстрації [9].

Варто зауважити, що попри добровільну катетеризацію садиб, в Україні Державна служба статистики проводить збір та аналіз інформації у т.ч. про підприємство у сфері сільського зеленого туризму. Звіт «Коллективні засоби розміщення в Україні» (форма № 1-КЗР (річна)), затверджений наказом Держстату України від 30.11.2012 р. № 499, містить розділ VII «Сільський (зелений) туризм», в якому зазначено дев'ять показників, які характеризують діяльність агро-селі. До них належать: місткість садиби, кількість розміщених осіб, площа садиби (у тому числі житлова), середня вартість одного людино-дня перебування, доходи від наданих послуг (без ПДВ і аналогічних платежів), витрати, кількість ночівель та кількість днів роботи [10].

Соціально-економічне значення розвитку сільського зеленого туризму для України полягає у тому, що він:

- стимулює розвиток селянських господарств, які займаються зеленим туризмом;
- сприяє розвитку місцевої інфраструктури;
- сприяє збуту надлишків сільськогосподарської продукції, збільшуючи додаткові прибутки селян і відрахування у місцеві бюджети;
- активізує місцевий ринок праці, підвищує зайнятість, заохочує сільську молодь залишатися вдома, понижуючи потребу в закордонному заробітчанстві;

- сприяє охороні туристичних ресурсів, насамперед збереженню етнокультурної самобутності українців;

- створює можливості для змістовного відпочинку незаможних людей;

- сприяє підвищенню культурного рівня мешканців села та підвищенню екологічної свідомості [8, с. 52].

Законодавство України сприяє розширенню та зміцненню міжнародного співробітництва в галузі туризму, регулює особливості здійснення окремих його видів, здійснює інституційно-правове забезпечення розвитку транскордонного співробітництва в Україні. Напрями освоєння і розвитку туристичних ресурсів України визначаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування відповідно до програм розвитку туризму та стратегій розвитку транскордонного співробітництва. Піднявши на якісно новий рівень сільський зелений туризм, держава створює позитивні умови для поповнення місцевих бюджетів, працевлаштування населення, збереження народних традицій та розширення можливостей і меж транскордонного співробітництва.

Висновки з проведеного дослідження. Сьогодні є низка економіко-правових проблем щодо розвитку сільського зеленого туризму. Чинні нормативно-правові акти не охоплюють ті кола відносин, які складаються між суб'єктами туристичної діяльності у зв'язку з появою нових видів туризму та розширенням меж їх організації.

Для успішного розвитку сільського зеленого туризму в Україні потрібно створити сприятливі законодавчі умови. Прийняття Закону України «Про сільський зелений туризм» є вкрай необхідним, адже в чинному законопроекті чітко визначені загально-правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі сільського зеленого туризму.

Сьогодні дуже важливою є підтримка держави для розвитку сільського зеленого туризму, яка би включала залучення іноземних інвестицій, пільгове довгострокове кредитування власників садиб, покращення діяльності туристичних фірм щодо реклами сільських зелених садиб тощо.

Список використаних джерел:

1. Іванишина Л.П. Механізм державного регулювання розвитку сільського зеленого туризму : автореф. дис. канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 / Івашина Л. П. Харків : НУЦЗУ, 2018. 20 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>
3. Про туризм: Закон України № 324/95 від 15.09.1995 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/-324/95%D0%B2%D1%80>
4. Білоус О.О. Деякі проблемні питання щодо правового регулювання сільського зеленого туризму в Україні: правовий аналіз та шляхи до їх вирішення / О.О. Білоус Харків : Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право», 2016. Вип. 21. С. 236–239.

5. Про сільський зелений туризм: Проект Закону України. URL: http://infotour.in.ua/pro_siltur.htm
6. Алексеева Ю.В. Державне регулювання соціального туризму в Україні / Ю.В. Алексеева. Київ : Зб. наук. пр. НАДУ, 2009. Вип. 1. С. 182–191.
7. Громадська організація «Спілка сільського зеленого туризму України». URL: <https://www.greentour.com.ua/>
8. Черниш І.В. Конспект лекцій з дисципліни «Сільський та зелений туризм» для студентів напряму підготовки 6.140103 «Туризм» / І.В. Черниш, А.О. Глебова, В.М. Маховка. Полтава: ПНТУ, 2015. 101 с.
9. Заробити на зеленому туризмі. URL: <http://a7d.com.ua/novini/38892-zarobiti-na-zelenomu-turizm.html>
10. Статистичний збірник «Колективні засоби розміщування в Україні». URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Dubovych I.A., Seneta Z.Ya.

CURRENT PROBLEMS OF ECONOMIC AND LEGAL REGULATION OF RURAL GREEN TOURISM IN UKRAINE

To date, there are a number of economic and legal problems regarding the development of rural green tourism. Existing normative legal acts are not able to cover and regulate the circles of relations that are formed between the subjects of tourist activity in connection with the emergence of new types of tourism and the expansion of the boundaries of their organization. Favorable legislative conditions need to be created in Ukraine for the successful development of rural green tourism in Ukraine.

Adoption of the draft Law of Ukraine “On Rural Green Tourism” is extremely necessary, since this bill clearly defines the general legal, organizational and socio-economic principles of implementing the state policy of Ukraine in the field of rural green tourism.

The article focuses on the current problems of the economic and legal regulation of rural green tourism in Ukraine. The normative and legal provision of rural green tourism in Ukraine is analyzed. The interpretation of the essence of the terms “tourism” and “rural green tourism” is given. The necessity of development of rural green tourism in Ukraine is considered. The role of the Union of Rural Green Tourism in Ukraine in the functioning, planning, development of the sphere of rural green tourism and growth of the tourist image of Ukraine at the national and international levels is noted. The necessity of passing the Law of Ukraine “On rural green tourism” was substantiated. The socio-economic significance of development of rural green tourism is considered. The proposed economic and legal measures are necessary for the effective development of rural green tourism in Ukraine.

Key words: rural green tourism, tourism, economic and legal regulation of rural green tourism, tourism activity, sustainable development, country estate, Union of Rural Green Tourism of Ukraine.